

*Kauno jėzuitų
gimnazija Antrojo
pasaulinio karo metais*

Įvadas

Nors karo audra praūžus, regis, jau senokai, vis dėlto jos pasekmes iš dalies išgyvename dar ir šiandien. Pirmiausiai dėl to, jog dar yra gyvų to laikotarpio liudininkų, antra – karas turi didžiulę dezorganizacinę galią, tad okupacines, iš dalies ir karo paliktas traumas išgyvename dar ir šiandien. Tokia situacija nuolat verčia dairytis atgalios ir nori nenori prisiminti kaip ten buvo. Kiekvienas istorikas, galiausiai bet kuris individas, matyt, rastų sau ir savitą atsakymą, kodėl reikia ar norisi atsigręžti į praeitį, kad ir skausmingą.

Šioje situacijoje Kauno jėzuitų gimnazija atsiduria keliabriaunėje padėtyje. Būdama jauna ir vis dar besiorganizuojanti bendruomenė, ji reikalinga ir istorinės atminties, savotiškos tapatybės laike. Iki šiol pagrindiniai akcentai krito į tarpukario istorijos laikotarpį: 1924–1940 m. Viena pirmųjų šio laikotarpio sintezių pasirodė 1973 m. Jungtinių Amerikos Valstijų jėzuitų leidžiamuose „*Laiškuose lietuviams*“¹, anot redakcijos: „*švenčiant auksinį jėzuitų atkūrimo Lietuvoje jubiliejų*“. Gausiai dokumentuotą archyvine medžiaga 1993 m. diplominį darbą Vilniaus universitete apgynė buvęs gimnazijos mokytojas S. Mikuckis: *Kauno jėzuitų gimnazija 1924–1940 m.*, dabartinis gimnazijos direktorius kun. G. Vitkus SJ metais anksčiau apgynė diplominį darbą *Kauno jėzuitų kolegija ir jėzuitų švietimas Lietuvoje*, aprėpiantį visą jėzuitų kolegijos bei gimnazijos raidą Lietuvoje, tad darbe skiriama dėmesio ir Kauno jėzuitų gimnazijai tiek pirmosios respublikos, tiek okupacijų metu, tiesa, pastarosios informacijos nėra itin daug. Apskritai autoriai gimnazijos istoriją linkę baigti 1940 m., kai po birželio okupacijos Kauno jėzuitų gimnazija buvo panaikinta ir pavadinta Kauno IX vidurine

¹ Br. Krištanavičius SJ. Jėzuitai nepriklausomoje Lietuvoje, *Laiškai lietuviams*, 1973, sausis, p. 14.

mokykla². Antrojo pasaulinio karo metų situacijai nušviesti istoriografijoje lig šiolei, rodos, turėjom vos keletą sakinių: jėzuitai keletą mėnesių perėmė mokyklą į savo rankas, paskirdami direktoriumi tėvą J. Danylą SJ, tačiau pavasarį mokykla suvalstybinta³.

Todėl ši publikacija turėtų keletą tikslų. Pirmiausiai pažiūrėti, kiek tvarus buvo jėzuitų darbas nepriklausomoje Lietuvoje, pajėgęs sukurti prielaidas atsilaikyti po pirmojo smūgio, t.y. sovietų okupacijos, taip pat nusakyti kaip mokykla buvo uždaryta. Antra, kaip grįžta nacių okupacijos metu ir kiek ilgai jėzuitai buvo gimnazijos šeimininkai, taip pat su kokiomis problemomis jie susidūrė. Trečia, ar įmanoma kalbėti apie kokį nors šio trumpo, bet labai sudarkyto ir sueižėjusio laikotarpio tęstinumą, taip pat ar šis periodas gali būti nostrifikuotas, laikant jį integralia Kauno jėzuitų gimnazijos istorijos dalimi.

Bendruomenės definicija

Bandydamas atsakinėti į iš(si)keltus klausimus darau prielaidą, jog instituciskai ar biurokratiškai vienas ar kitas fenomenas gali būti žymiai greičiau nužudomas ar palaidojamas nei tai atsitinka iš tikrųjų. Taip žvelgdami galime (ar net turime) dėti tašką ties 1940 06 15 ir 1941 11 26 datomis. Tačiau tardamas, kad tęstinumo ir gyvybės būta ir po minėtų datų, bandysiu operuoti bendruomenės sąvoka. Tiesa, pati bendruomenė gali turėti pačias įvairiausias formas, lygiai kaip ir aibę definicijų, todėl nebandau galutinai definuoti, kas yra bendruomenė, tačiau privalau nusakyti bent kelis pagrindinius jos bruožus:

1. bendras požiūris į kokį nors svarbų gyvenimo aspektą;
2. dalinis susitarimas dėl vertybių;
3. įsipareigojimas bendriems tikslams;
4. galimybės tarpasmeniniam dalijimuisi;
5. susitarimas ir apibrėžimas, ko yra tikimasi iš šios bendruomenės nario⁴.

Tyrimo šaltinių bazę sudaro Kauno apskrities archyve saugomi dokumentai: F-168 Kauno jėzuitų gimnazija 1924 – 1940 m., R-351 Kauno IX vidurinė ir A. Mickevičiaus vidurinė, R-1022 Kauno IX gimnazija 1941 – 1944 m., taip pat Kauno jėzuitų gimnazijos archyve saugomi dokumentai, buvusio gimnazisto Vlado Šemetos prisiminimai bei interviu su monsinjoru P. Tamulevičiumi. Dar-

² G. Vitkus, Kauno jėzuitų kolegija ir jėzuitų švietimas Lietuvoje, Bakalauro darbas, p. 38.

³ Ten pat, p. 40. A. Bukevičius, Kauno A. Mickevičiaus vidurinės mokyklos istorija, 1967, p. 17. (Adomo Mickevičiaus vidurinės mokyklos mokytojo parengtas rankraštis, saugomas Kauno jėzuitų gimnazijos archyve).

⁴ E.E. Whitehead and D. Whitehead, Community of faith. Models and strategies for developing Christian communities, N.Y., 1982, p. 26, 50. Už konsultacijas sudarant klausimyną bei nurodytas knygas, analizuojančias bendruomenės turinius, jų pasireiškimo formas ir t.t., esu nuoširdžiai dėkingas VDU dėstytojai dr. Daivai Kuzmickaitei.

bo su šaltiniais metodika apimtų deskriptyvinį metodą, priimant domėn bendruomenės konceptą, taip pat pasakojamosios istorijos metodologiją – interviu darymą.

Nauji šeiminkai, 1940-ieji

Kauno jėzuitų gimnazijos archyve galime rasti 1940 09 20 dieną perimto iš Kauno jėzuitų privatinės gimnazijos kilnojamojo ir nekilnojamojo turto aktą ir sąrašą, tad ši data gali būti laikoma oficialios šeiminkų kaitos data, mat procese dalyvauja tiek tikrieji šeiminkai – jėzuitai, tiek naujieji – Liaudies Komisarų Tarybos skirti direktorius Vladas Šalčiūnas ir inspektorius Jonas Norkus. Kruopščiai sukurptame sąraše galime skaityti:

*Visoje gimnazijoje 3 langų stiklai visai išmušti, o 21 sutrukęs, 36 elektros lempos nedega*⁵.

Perimtas ne tik gimnazijos inventorius, bet pastaroji sujungta su žydų lietuvių kalba besimokiusia gimnazija, tad berniukų mokykla tapo mišri. Taip pat pakeisti visi mokytojai, išskyrus matematiką Vladą Strolį, jis liko nuo jėzuitų laikų. Mano pateikėjas mons. P. Tamulevičius, pradėjęs lankyti gimnaziją 1933 m. rudenį, baigiamuosius egzaminus laikęs 1940 m. vasarą, o mokyklos baigimo atestatą gavęs 1941 08 12 d., prisimena, jog pasikeitus mokytojų kolektyvui ir apie pusę (?) gimnazistų, iš naujųjų mokytojų pusės jokių patyčių ar įžeidinėjimų dėl to, kad mokytasi katalikiškoje mokykloje, nebuvo. Tačiau naujasis direktorius V. Šalčiūnas visai mokyklai skaitė viešą paskaitą apie tikėjimo beprasmiškumą ir nereikalingumą. Nors šiaip pateikėjas direktorių atsimena kaip mielą ir pareigingą žmogų, todėl daro prielaidą, jog ir ateistinė paskaita buvo įsakyta, bet ne iš paties direktoriaus paskatų atsiradusi⁶. Tokiu būdu 1940-ųjų rudenį bendruomenės formavimasis ir puoselėjimas pagal krikščioniškasias vertybes buvo nutrauktas, tačiau tarp pasilikusiųjų gimnazistų su valdžios pasikeitimu šios idėjos neturėjo žūti. Šią prielaidą patvirtintų ir mons. P. Tamulevičiaus prisiminimai. Pateikėjas mena, jog lankant sovietinę mokyklą tėvas Jonas Kipas (Johan Kipp) SJ vedė religijos pamokas bažnyčioje.

„Mes ateidavom nustatytu laiku vakare į bažnyčią ir užeidavom, dabar sakytume, už altoriaus, tenai susėsdavom ir jis ten mum kalbėdavo. Dar padalino knygų tokių, vadinasi „Apsigynimo ginklas prieš tikėjimo priešus“ - tokia lietuviška buvo knyga, iš vokiečių kalbos išversta. Paskui padalino paveiksluokus atsiveikindamas ir ten parašyta „Tikiu į prisikėlimą“. Taip išeitų – religinis toks, bet

⁵ 1940 09 20 d. perimto iš Kauno jėzuitų privatinės gimnazijos kilnojamojo ir nekilnojamojo turto aktas ir sąrašai, *Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas*, l. 1vs.

⁶ Interviu su monsinjoru Pranciškumi Tamulevičiumi 2003 02 28 d. (Interviu tekstas ir kasetės saugomi Kauno jėzuitų gimnazijos archyve).

ten gal buvo mintis ir kitokia: kad Lietuva prisikels, galėjo būt ir tokia mintis”⁷ – bando interpretuoti J. Kipo SJ poelgį mano pateikėjas.

Pats tėvas Kipas, be jokios abejonės, centrinė gimnazijos bendruomenės figūra, Vokietijon po okupacijos išvyko tik vasario mėnesį. 1940 02 12 d. mokyklos direktorius Šalčiūnas kreipėsi į tėvą J. Kipą:

*Kambarys, kuriuo Tamsta naudojotės, yra reikalingas mokykloms reikalams, todėl nuo š.m. vasario mėn. 15 d. prašau jį užleisti mokyklai*⁸.

J. Kipo interesus ėmėsi atstovauti kitas jėzuitas Juozas Rytmeisteris, į direktoriaus raštą atsakydamas, jog patalpos tėvas Kipas užleisti negalys, nes jam nėra galimybės išvažiuoti prieš vasario 18 d., o Butų skyrius kambario kelioms dienoms tikrai neskirsias. Argumentacija palydima ir priminimu, jog J. Rytmeisteris dėl gimnazijos ir vienuolyno perėmimo Švietimo Liaudies Komisaruiatui buvo pareiškęs pretenzijas, tarp kurių *buvo ir šito kambario klausimas*⁹. Iš šios gana miglotos informacijos galime daryti prielaidą, jog tėvai jėzuitai nacionalizacijos akivaizdoje bandė atstovauti savo interesus ir juos ginti civilizuotomis formomis. O savųjų interesų suvokimas ir pasirengimas juos ginti išlaikant pagarbą ir nuoseklumą, mano galva, taip pat galėtų būti vienas iš susikristalizavusios ir gyvybingos bendruomenės bruožų. Vienaip ar kitaip 1940-ųjų žiemą tėvas J. Kipas išvyksta Vokietijon – jo sukurta ir palaikyta bendruomenė lieka be centrinės savo figūros – bendruomenės lyderio.

Prieštaringas išvadavimas – nacių okupacija

Prasidėjus nacių - sovietų karui, keičiasi ir IX vidurinės mokyklos situacija. Pati mokyklos bendruomenė nepriklausomybės pabaigoje ir pirmosios sovietų okupacijos metu išliko daugmaž panašaus dydžio – apie 500 moksleivių, kai tuo tarpu 1941 metų spalio 1 d. mokėsi 248 moksleiviai¹⁰. Svarbu pastebėti ir tai, jog Laikinoji Vyriausybė 1941 09 04 d. išleido nutarimą, pasirašytą J. Ambrazevičiaus, pagal kurį:

Nuo 1941 09 01 d. Kauno jėzuitų privatinę gimnaziją atgaivinu ir leidžiu jai veikti „Vidurinių mokyklų įstatymo (Vyriausybės žinios Nr. 541) privatinėms mokykloms nustatytais pagrindais”. Tos gimnazijos direktoriumi, laikytojų prašymu, nuo š. m. rugsėjo 1 d. skiriu kun. Joną Danylą. Vietoj šios gimnazijos 1940 m. rudenį įsteigtą Kauno IX

⁷ Interviu su mons. P. Tamulevičiumi 2003 02 28 d.

⁸ V. Šalčiūno laiškas J. Kipui, 1941 02 12 d. *Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas*.

⁹ J. Rytmeisterio atsakymas IX vidurinės mokyklos direktoriui V. Šalčiūnui dėl J. Kipo išsikraustymo. 1941 vasario 13 d. *Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas*.

¹⁰ Jėzuitų gimnazijos mokinių skaičius 1941 X 1 d. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 1, b.5, l. 3.

*gimnaziją nuo š. m. 09 01 d. uždarau, laikinai einantį jos direktoriaus pareigas Joną Norkų ir visus mokytojus bei kitus tarnautojus nuo tos pačios dienos atleidžiu iš tarnybos*¹¹.

Kartu su J. Danyla, beje, dalyvavusiu kartu su J. Kipu ir J. Rytmeisteriu gimnazijos nacionalizacijos akto sudaryme 1940 m., į gimnaziją 1941 m. grįžo dar penki mokytojai, dirbę čia iki okupacijos, anksčiau minėtas matematikos mokytojas V. Strolis taip pat pasiliko gimnazijoje¹². 1942 m. dar du tarpukaryje dirbę mokytojai – Petras Lapienė ir Antanas Paukštys grįžo dirbti į gimnaziją¹³. 1943 m. pajėgas sustiprina jėzuitų ordino narys Karolis Garuckas¹⁴, tad iš šešiolikos mokytojų kolektyvo įvairiais laikotarpiais gimnazijoje dirbo 6 – 8 tarpukaryje jėzuitų gimnazijoje vedę pamokas pedagogai.

Vis dėlto instituciniu požiūriu jėzuitų gimnazija gyvavo neilgai, lygiai kaip ir J. Danyla SJ neilgai buvo jos direktoriumi. 1941 11 22 d. Švietimo generalinio tarėjo P. Germanto įsakymu jėzuitų gimnazija buvo suvalstybinta ir pavadinta Kauno IX gimnazija, o J. Danyla SJ atleistas iš direktoriaus pareigų, tuo pačiu direktoriumi paskiriant gimnazijos inspektorių Kazį Baubą, o buvusį jėzuitų gimnazijos pedagogų kolektyvą paliekant ir toliau dirbti Kauno IX gimnazijoje¹⁵. Nuo 1941 11 22 d. Kauno IX gimnazijos direktoriai buvo dar ne sykį keičiami, tačiau į vadovaujantį postą visuomet skiriant gimnazijoje dirbantį pedagogą.

1941 m. formaliai kintant gimnazijos statusui išoriškai ji atrodė blogiau nei 1940m.:

*Karo metu dalis inventoriaus buvo išvežta arba sugadinta, nuo tilto sprogdinimo beveik visi gimnazijos langų stiklai išbyrėję*¹⁶.

Trūkstamus langus teko skolintis iš „Gumos“ fabriko, tačiau 1942 I 12 d. gimnazijoje atsilankęs sanitarijos inspektorius V. Kasakaitis savo ataskaitoje pabrėžia, jog gimnazijoje trūksta žiemos stiklų, dalyje klasių yra per šalta, trūksta vaistinėlių, nėra nuolat plaunamos gimnazijos grindys¹⁷. Kaip matyti, gimnazijos bendruomenė susidūrė su visa eile elementariausių buitinių problemų, tačiau nepaisant jų, mokymo procesas vyko ir toliau, matyt, stiprėjo ir gimnazistų bendruomeniškumo jausmas. Kad mokykla, nors tada ir vadinta IX gimnazija, laikė

¹¹ J. Ambrazevičiaus įsakymas dėl Kauno jėzuitų privatinės gimnazijos atkūrimo. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 1, b. 5, l. 1.

¹² Kauno jėzuitų gimnazijos mokytojų ir tarnautojų sąrašas 1941 X 1 d. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 3, b. 3, l. 3.

¹³ Kauno IX gimnazijos mokomo personalo sąrašas 1942 IV 1 d. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 3, b. 5, l. 7.

¹⁴ Kauno IX gimnazijos mokytojų ir tarnautojų žinių lapas. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 3, b. 11, l. 1.

¹⁵ Prano Germanto įsakymas suvalstybinti Kauno privatinę jėzuitų gimnaziją, 1941 11 22 d. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 1, b. 5, l. 5.

¹⁶ Kauno jėzuitų gimnazijai 1941 09 01 – 1942 03 31 reikalingų kreditų sąrašas. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 1, b. 1, l. 4.

¹⁷ Kauno miesto mokyklų sanitarijos inspektoriaus raštas Kauno IX gimnazijos direktoriui. *Kauno Apskritis archyvas*, f. R – 1022, ap. 1, b. 5, l. 16.

save jėzuitų gimnazijos tradicijų tesėja liudija 1943 12 14 d. pedagogų tarybos posėdis, kuriame svarstytas gimnazijos 20-mečio minėjimo klausimas ir nuspręsta: *suruošti minėjimą su menine dalimi ir bendru pobūviu*¹⁸.

Grįžtant prie bendruomeniškumo jausmo kūrimo(si) ir vystymo(si), veikiausiai tikslią informaciją gali pateikti tik patys bendruomenės nariai, nes vargu ar kanceliariniai dokumentai būtų pajėgūs fiksuoti ir atskleisti šį subtilų fenomeną. Todėl drįstu pasiūlyti žiupsnelį gimnazisto Vlodo Šemetos (mokėsi 1935 – 1939 m.) prisiminimų. 1994 m. Kazlų Rūdoje gyvendamas V. Šemeta rašė:

*Vienintelis iš to gausaus būrio (draugų – L.V.), su kuriuo palaikau ryšius, tai yra gydytojas Henrikas Sinkus, susipažinome man atėjus į gimnaziją. H. Sinkus iš bendrabučio išėjo 1940 m. po to susitikome Vorkutos 8-ojoje šachtoje 1952 m. ir po to susitikome jau tik po 1960-ųjų*¹⁹.

Rodos, čia ir pradeda veikti bendruomenėje įgyti įgūdžiai – viena vertus, susibūrus į bendruomenę ir vėliau ją palikus išlieka bendravimo ryšiai, kita vertus, patirtas bendruomeninio dalijimosi ir bendravimo džiaugsmas amortizuoja galimą susvetimėjimą ar paskatas atsitraukti iš žmogiškosios jautros srities. Ekstremali lagerių patirtis byloja, jog ne kiekvienas buvęs pažįstamas išlaikė norą bendrauti arba leido jį nustelbti kovos už būvį situacijoje, tačiau čia, žinoma, nesiimsiu spręsti problemų, susijusių su ekstremalioomis ir traumuojamosiomis žmogiškosios patirties vietomis, visgi drįščiau pakartoti, kad bendruomeniškumo patirtis galėjo katalizuoti norą bendrauti ir būti sykiu. V. Šemeta rašo toliau:

*Vokiečių okupacijos metais (1942 m. vasarą) gyvenant ir dirbat Ašmenoje <...> teko sutikti gimnazijos moksleivį Pauliukevičių, kuris, atrodo, iki karo mokėsi kartu su H. Sinkumi. Pauliukevičius dirbo apskrities vado policijos įstaigoje, ką dirbo – nežinau, turėjo nuovados viršininko laipsnį. Tuomet jis su niekuo nebendravo, su niekuo neužmegzdavo pažinčių*²⁰.

Galėtume fiksuoti dar vieną bendruomeniškumo požymį, ne tik vertikalius, bet ir horizontalius įvairiašakius ryšius. Geras gimnazijos laikų draugas, klasės bendras, atsiminimų autoriaus taip pat yra pastebimas ir įvardijamas kaip savas – vienos bendruomenės narys, nors, galimas daiktas, su juo artimai ir nebendrauta.

Išvados

Turint mintyje darbus, analizuojančius nepriklausomos Lietuvos jėzuitų veiklą, tenka sutikti su autorių mintimis, jog jėzuitai to meto Kauno gyvenime vaidino gana svarbų vaidmenį, prisidedami ne tik prie lokalinės – gimnazijos bendruomenės kūrimo(si) – bet ir aktyviai įsijung-

¹⁸ Pedagogų tarybos posėdis 1943 12 14. Protokolas nr. 29. *Kauno Apskrities archyvas*, f. R – 1022, ap. 1, b. 7, l. 55.

¹⁹ V. Šemetos prisiminimai apie Kauno jėzuitų gimnaziją. P. 4. *Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas*.

²⁰ Ten pat, p. 4. *Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas*.

dami į miesto gyvenimą²¹. Per 17 metų laikotarpį skeistos vertybės, kaip liudija pateikėjų prisiminimai, prigijo, formaliai gimnaziją panaikinus, bendruomeniškumo jausmas ir krikščioniškųjų vertybių palaikymas neišnyko, nors IX vidurinėje mokinių kontingentas pasikeitė, o mokytojų kolektyvas buvo visai pakeistas.

Nacių okupacijos metu gimnazija formaliai egzistavo vos keletą mėnesių, tačiau kad ir trumpas jos atkūrimas leido į gimnaziją sugrįžti daliai joje anksčiau dirbusių pedagogų, taip pat į bendruomenę įsijungti naujiems Jėzaus Draugijos nariams, taip, galimas daiktas, labiau priartėjant prie 1940 vasarą nutrauktų procesų eigos.

Nors nacių okupacija, kaip ir bet kuri kita, nebuvo palanki gimnazijai klestėti ir plėstis, be to, vykstantis karas sukėlė papildomų buitinių problemų, egzistenciniame lygmenyje gimnazijos bendruomenė toliau bandė jungtis, skatinama bendrų interesų ir tikslų (pvz., gauti gerą išsilavinimą, kovoti dėl Lietuvos nepriklausomybės).

Tokiu būdu nors ir gerokai fragmentuotas bei labai nestabilus Antrojo pasaulinio karo laikotarpis visgi, manyčiau, gali būti laikomas autentiška ir integralia Kauno jėzuitų gimnazijos istorijos dalimi. Galiausiai šie gana hipotetiniai svarstymai – ar egzistavo tuo metu gimnazijos bendruomenė, kokiomis formomis ji reikėsi – dar reikalingi tolimesnių tyrimų, diskusinės erdvės ir kritikos.

Naudota literatūra

1. Bukevičius A. Kauno A. Mickevičiaus vidurinės mokyklos istorija, 1967.
2. Krištanavičius Br. SJ. Jėzuitai nepriklausomoje Lietuvoje, *Laiškai lietuviams*, 1973.
3. Mikuckis S. Kauno jėzuitų gimnazija 1924 – 1940 m. VU, 1993.
4. Vitkus G. SJ. Kauno jėzuitų kolegija ir jėzuitų švietimas Lietuvoje, Bakaluro darbas, 1992, Kauno Tarpdiecezinė kunigų seminarija, Teologijos fakultetas
5. Whitehead E.E. and Whitehead D., Community of faith. Models and strategies for developing Christian communities, N.Y., 1982.

Archyviniai šaltiniai

1. Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas
2. 1940 09 20 d. perimto iš Kauno jėzuitų privatinės gimnazijos kilnojamojo ir nekilnojamojo turto aktas ir sąrašai.
3. Interviu, darytas su monsinjoru Pranciškumi Tamulevičiumi 2003 02 28 d.
4. V. Šalčiūno laiškas J. Kipui, 1941 02 12 d.
5. J. Rytmeisterio atsakymas IX vidurinės mokyklos direktoriui V. Šalčiūnui dėl J. Kipo išsikraustymo. 1941 vasario 13 d.
6. V. Šemetos prisiminimai apie Kauno jėzuitų gimnaziją. Kauno jėzuitų gimnazijos archyvas.

²¹ Plačiau žiūrėti Br. Krištanavičiaus SJ ir G. Vitkaus SJ darbus, minimus šiame straipsnyje.

Kauno apskrities archyvas

1. Jėzuitų gimnazijos mokinių skaičius 1941 X 1 d., f. R – 1022, ap. 1, b.5, l. 3.
2. J. Ambrazevičiaus įsakymas dėl Kauno jėzuitų privatinės gimnazijos atkūrimo., f. R – 1022, ap. 1, b.5, l. 1.
3. Kauno jėzuitų gimnazijos mokytojų ir tarnautojų sąrašas 1941 X 1 d., f. R – 1022, ap. 3, b. 3, l. 3.
4. Kauno IX gimnazijos mokomo personalo sąrašas 1942 IV 1 d., f. R – 1022, ap. 3, b. 5, l. 7.
5. Kauno IX gimnazijos mokytojų ir tarnautojų žinių lapas., f. R – 1022, ap. 3, b. 11, l. 1.
6. Prano Germanto įsakymas suvalstybinti Kauno privatinę jėzuitų gimnaziją, 1941 11 22d., f. R – 1022, ap. 1, b. 5, l. 5.
7. Kauno jėzuitų gimnazijai 1941 09 01 – 1942 03 31 reikalingų kreditų sąrašas., f. R – 1022, ap. 1, b. 1, l. 4.
8. Kauno miesto mokyklų sanitarijos inspektoriaus raštas Kauno IX gimnazijos direktoriui., f. R – 1022, ap. 1, b. 5, l. 16.
9. Pedagogų tarybos posėdis 1943 12 14. Protokolas nr. 29., f. R – 1022, ap. 1, b. 7, l. 55.

Linas Venclauskas

KAUNAS JESUIT SCHOOL DURING
THE SECOND WORLD WAR

A b s t r a c t

The article sets out to analyze the changes of the school status and its owners from 1940 until the end of the German occupation in Lithuania. The greatest attention is paid to the continuity of the school communities' life via conceptualization and description of what the community is and how it functioned in the analyzed period. It appears that despite the soviet nationalization of the private Jesuit school in 1940, the bigger part of the pupils remained in the school and continued their studies. The Jesuits also did not go far from the school and especially from the Jesuit church (both buildings are located at the same place). The situation changed with the beginning of the German occupation: the Jesuits returned to the school, although their activity was also put under restrictions later on. Despite all the difficulties, oral history sources prove the fact that Jesuits made a big impact on theirs pupils' values and thoughts. The ideas of the Jesuit community rested in the schools even at the beginning of second Soviet occupation when most of the old teachers were fired. It can be noted that the climate did not change until a completely new generation of the pupils entered the school.

Gauta: 2004 04 10
Parengta: 2005 04 07